

Date: 1st November-2025

**O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI O‘SISHIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY
TADBIRKORLIKNI QO‘LLAB-QUVVATLASH**

Haydarov Shahriyor Shirinboy o‘g‘li

Millat Umid universiteti BA-404

I. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning milliy iqtisodiyotdagi o‘rni va ahamiyati

1. Iqtisodiy o‘shining asosiy drayveri.

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik (KXB) O‘zbekiston iqtisodiyotining barqaror o‘shini ta‘minlovchi strategik omil hisoblanadi. Uning ahamiyati quyidagi asosiy ko‘rsatkichlarda namoyon bo‘ladi:

YaIMdagi ulushi: KXB subyektlari YaIMning yarmini (50% dan ortig‘ini) tashkil etadi (Statistika agentligi ma‘lumotlariga ko‘ra, 2024-yil boshida 54,3% atrofida).

Bandlikni ta‘minlash: Mamlakatdagi jami band aholining 74-75% gacha qismi shu sohada faoliyat olib boradi, bu esa ijtimoiy barqarorlikning asosiy kafolatidir.

Hududiy rivojlanish: KXB, ayniqsa, qishloq va olis hududlarda lokal ishlab chiqarishni rivojlantirish va mintaqalar iqtisodiy mustaqilligini oshirishda hal qiluvchi rol o‘ynaydi.

2. Bozor iqtisodiyotidagi vazifasi.

KXB bozor konyunkturasi (vaziyati) o‘zgarishiga tez moslasha oladi, kam xarajat bilan samarali faoliyat yuritish imkoniyatiga ega. U raqobat muhitini shakllantiradi, innovatsiyalarni joriy etadi, tovar va xizmatlar assortimentini boyitadi. Shuningdek, KXB o‘rta mulkdorlar sinfini shakllantirishning asosiy ijtimoiy-iqtisodiy poydevori hisoblanadi.

II. Kichik biznesni qo‘llab-quvvatlashning huquqiy va institutsional asoslari

O‘zbekistonda KXBni qo‘llab-quvvatlash davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishi sifatida belgilangan va bu bir qator fundamental qonun hujjatlari bilan mustahkamlangan.

□ KXBni qo‘llab-quvvatlaydigan asosiy qonun va me‘yoriy hujjatlar:

Hujjat nomi.	Asosiy maqsadi va ahamiyati.
O‘zbekiston Respublikasining "Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to‘g‘risida"gi Qonuni (2000-yil 25-may, yangi tahrirlari bilan)	Tadbirkorlik erkinligi, xususiy mulk himoyasi va tadbirkorlik subyektlari faoliyatiga davlat organlarining aralashuviga yo‘l qo‘ymaslikning fundamental kafolatlarini belgilaydi.
O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmonlari va Qarorlari (Masalan: PF-5978-son, PQ-306-son, PQ-366-son, PF-50-son va boshqalar)	KXBni moliyaviy, soliq va institutsional qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha aniq mexanizmlar, imtiyozlar, kreditlash dasturlari va maqsadli ko‘rsatkichlarni belgilaydi.
O‘zbekiston Respublikasining "Raqobat to‘g‘risida"gi Qonuni (2012-yil 6-iyun)	Bozorlarda teng sharoitlarni yaratish, monopoliyaga qarshi kurashish va KXB uchun halol raqobat muhitini ta‘minlash.
O‘zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi	KXB subyektlari uchun soddalashtirilgan soliq

Date: 1st November-2025

tizimi, yagona soliq to'lovi (ayrim sohalarda) va soliq imtiyozlarini belgilaydi.
--

 Institutsional mexanizmlar:

Biznesni rivojlantirish banki: Kichik biznesni uzluksiz moliyaviy va institutsional qo'llab-quvvatlash bo'yicha tayanch bank etib belgilangan.

Tadbirkorlikni rivojlantirish kompaniyasi: Kichik biznes subyektlariga kreditlarning garov qismini ta'minlash va foiz xarajatlarini qoplashda ko'maklashish.

"Kichik biznesga ko'maklashish markazlari": Tadbirkorlarga biznes-ko'nikmalar bo'yicha o'quv kurslari o'tkazish, loyihalarni baholash va moliyalashtirishda maslahat xizmatlari ko'rsatish.

III. Kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlash choralari

KXBni moliyaviy rag'batlantirish O'zbekiston iqtisodiy siyosatining eng muhim yo'nalishi bo'lib, u bir necha mexanizmlar orqali amalga oshiriladi:

1. Imtiyozli kreditlash tizimi:

Maqsadli kreditlar: Oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish dasturlari (masalan, "Har bir oila - tadbirkor" dasturi) doirasida past foiz stavkalari (odatda Markaziy bank asosiy stavkasidan past) bo'yicha ajratiladigan mikrokreditlar va kreditlar.

Garovsiz kreditlar: O'zini o'zi band qilgan shaxslarga, hunarmandlarga va kamida bir yildan buyon faoliyat yuritayotgan ijobiy kredit tarixiga ega KXB subyektlariga 100 million so'mgacha miqdorda garovsiz mikrokreditlar ajratish (PQ-312-son, 07.09.2024 y.).

Kredit miqdorining oshirilishi: KXB subyektlariga 2024-yildan boshlab har bir tadbirkorga 1,5 mlrd so'mgacha imtiyozli kreditlar ajratish ko'zda tutilgan.

2. Davlat subsidiyalari va kompensatsiyalar:

Foiz xarajatlarini qoplash: Tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash Davlat jamg'armasi tomonidan tijorat banki kreditlari bo'yicha foiz xarajatlarining bir qismini qoplash uchun kompensatsiyalar taqdim etish.

Grantlar: Innovatsion va yuqori texnologiyali loyihalarga, shuningdek, ayollar va yoshlar tadbirkorligiga 2,0 mlrd so'mgacha miqdorda grant mablag'lari taqdim etish mexanizmlari.

3. Lizing va faktoring:

Moliyaviy xizmatlarni diversifikatsiyalash maqsadida KXB uchun lizing va faktoring amaliyotini rivojlantirish choralari ko'rilmoqda.

IV. Ma'muriy va soliq yuklamalarini kamaytirish

Kichik biznes rivojlanishidagi asosiy to'siqlardan biri bo'lgan ma'muriy yuklamani kamaytirish va soliq siyosatini soddalashtirish bo'yicha keng qamrovli islohotlar amalga oshirilmoqda:

1. Ma'muriy islohotlar va erkinlik kafolati:

Ro'yxatdan o'tish tartibini soddalashtirish: Tadbirkorlik subyektlarini ro'yxatdan o'tkazish vaqtini maksimal darajada qisqartirish (30 daqiqagacha) va zarur hujjatlar sonini minimallashtirish (onlayn-registratsiya).

Date: 1st November-2025

Moratoriy e'lon qilish: 2025-yil 1-iyuldan boshlab 2028-yil 1-yanvarga qadar kichik va o'rta biznes subyektlari zimmasiga yangi majburiyatlar yuklatilishini nazarda tutadigan normativ-huquqiy hujjatlarni qabul qilishga moratoriy e'lon qilingan (PF-50-son, 19.03.2025 y.). Bu tadbirkorlarning o'z faoliyatini barqaror rejalashtirishiga imkon beradi.

Tekshiruvlarni cheklash: Davlat organlari tomonidan tadbirkorlik subyektlari faoliyatiga asossiz aralashuvlar va tekshiruvlarni qat'iy cheklash ("Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida"gi Qonun va boshqa hujjatlarda kafolatlangan).

2. Soliq siyosatini optimallashtirish:

Soddalashtirilgan soliq tizimi: KXB subyektlari uchun maxsus soliq rejimlarini, jumladan, aylana (oborot)dan soliq tizimini joriy etish orqali hisobot topshirish va soliq to'lash jarayonlarini yengillashtirish.

Soliq yuklamasini bosqichma-bosqich kamaytirish: Umumiy soliq yuklamasini YaIMga nisbatan 2026-yilga borib 27,5% dan 25% gacha kamaytirish maqsad qilingan.

V. Kichik biznesning yiriklashuvini rag'batlantirish va innovatsiyalar

KXB subyektlari sonini ko'paytirish bilan birga, ularning sifat jihatdan o'sishi – yiriklashuvi va innovatsion faoliyatini rag'batlantirish ham davlat siyosatining muhim yo'nalishidir.

1. Yiriklashuvni qo'llab-quvvatlash:

Korxonalar xodimlar soni va yillik aylanmasi bo'yicha belgilangan chegaralardan oshganida (ya'ni, o'rta biznesga o'tganida) ham ma'lum muddat davomida soliq imtiyozlarini saqlab qolish (Katta biznesga o'tishda "yengil start" yaratish) choralari belgilangan.

Yiriklashishga ulgurgan subyektlarga kredit va sarmoya jalb qilishda qo'shimcha kafolatlar taqdim etish.

2. Innovatsion faoliyatni rag'batlantirish:

Texnologik parklar va biznes-inkubatorlar tizimini rivojlantirish orqali yosh va startup loyihalarni qo'llab-quvvatlash.

KXBda raqamli texnologiyalarni (elektron tijorat, buxgalteriya, logistika) joriy etishga yordam berish.

Eksport salohiyatini oshirish: KXB mahsulotlarini yangi xorijiy bozorlarga olib chiqishda transport, sertifikatlashtirish va standartlarga muvofiqlashtirishda moliyaviy va konsalting yordam ko'rsatish. Prezident tomonidan kichik biznes eksportini 12 mlrd dollarga yetkazish bo'yicha maqsadli vazifalar qo'yilgan.

VI. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan farmonlari va qarorlari (PF va PQ) bu sohadagi davlat siyosatining eng muhim va bevosita amal qiluvchi mexanizmlari hisoblanadi.

Sizning mavzuingizga doir eng muhim va dolzarb Prezident qarorlarini va ularning asosiy mexanizmlarini kengaytirilgan holda kiritaman:

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash bo'yicha Prezident qarorlari va farmonlari (2023–2025 yillar)

Date: 1st November-2025

So'nggi yillarda, xususan, 2023–2025 yillar oralig'ida, kichik biznesni institutsional, moliyaviy va ma'muriy qo'llab-quvvatlash tizimini tubdan takomillashtirishga qaratilgan bir qator muhim farmon va qarorlar qabul qilindi.

1. "Kichik biznesni rivojlantirishni moliyaviy va institutsional qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi Prezident Qarori (PQ–306-son, 16.09.2023 y.)

Bu qaror kichik biznesni qo'llab-quvvatlashning butun tizimini yangi bosqichga olib chiqdi va "Kichik biznesni uzluksiz qo'llab-quvvatlash" kompleks dasturini joriy etdi.

Asosiy mexanizmlar:

Tayanch bank belgilandi: "Biznesni rivojlantirish banki" ATB (oldingi Xalq banki) kichik biznesni uzluksiz qo'llab-quvvatlash bo'yicha asosiy tayanch bank etib belgilandi. Bu bankning ustav kapitalini 2024-yil yakuniga qadar 3 trillion so'mga yetkazish rejalashtirildi.

"Kichik biznesga ko'maklashish markazlari": Ushbu markazlar tashkil etilib, ular tadbirkorlarga "Loyihani baholash → O'qitish → Moliyalashtirish → Loyiha monitoringi" zanjiri bo'yicha to'liq siklli xizmat ko'rsatishni boshladi.

Moliyalashtirish imkoniyatlari: Markazlar tomonidan tanlab olingan loyihalarga imtiyozli kreditlar ajratish, shuningdek, loyihalarning bir qismiga grant shaklida mablag' taqdim etish mexanizmi joriy etildi.

2. "Aholini kichik va o'rta biznesga keng jalb qilishning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida"gi Prezident Qarori (PQ–366-son, 15.11.2023 y.)

Bu qaror orqali aholini tadbirkorlik faoliyatiga keng jalb qilish va KXBni rivojlantirishning maqsadli ko'rsatkichlari belgilandi.

Asosiy mexanizmlar:

Imtiyozli kredit hajmi: Kichik biznes uchun har bir tadbirkorga 1,5 milliard so'mgacha imtiyozli kreditlar ajratish imkoniyati yaratildi.

"Tadbirkorlikni rivojlantirish kompaniyasi" AJ: Ushbu kompaniya faoliyati yo'lga qo'yilib, u banklar ajratgan kreditlarning garov qismini ta'minlashda va foiz xarajatlarini qoplashda ishtirok etadi.

Maqsadli ko'rsatkichlar: Har bir hudud uchun 2024–2026-yillar uchun KXB sohasidagi yangi loyihalar soni, eksport hajmi va bandlikni ta'minlash bo'yicha aniq mezonlar (KPI) belgilandi.

3. "Kichik va o'rta biznesning iqtisodiyotdagi o'rnini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Prezident Farmoni (PF–50-son, 19.03.2025 y.)

Ushbu Farmon KXBni qo'llab-quvvatlashni strategik yo'nalish sifatida mustahkamladi va yangi ma'muriy yengilliklar kiritdi.

Asosiy mexanizmlar:

Maqsadli indikatorlar: 2025-yil uchun kichik va o'rta biznesning YaIMdagi ulushini 55% ga, sanoatda 34% ga va bandlikni ta'minlashda 75% ga yetkazish bo'yicha aniq maqsadlar qo'yildi.

Moratoriy e'lon qilinishi: 2025-yil 1-iyuldan 2028-yil 1-yanvarga qadar kichik va o'rta biznes subyektlari zimmasiga yangi majburiyatlar yuklatilishini nazarda tutadigan

Date: 1st November-2025

normativ-huquqiy hujjatlarni qabul qilishga moratoriy e'lon qilindi. Bu tadbirkorlarning o'z faoliyatini oldindan prognoz qilish va rejalashtirish imkoniyatini keskin oshiradi.

Eksportni qo'llab-quvvatlash: Kichik biznes eksportini 9 milliard dollardan 12 milliard dollarga olib chiqish vazifasi qo'yildi.

Konsalting xizmatlari: Kichik biznes subyektlariga yuqori malakali muhandis, texnolog, dizayner va buxgalterlar kabi mutaxassislarni jalb qilishda ko'maklashish uchun Loyiha ofislari tashkil etish belgilandi.

4. "Kichik biznesni uzluksiz qo'llab-quvvatlash" kompleks dasturini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Prezident Qarori (PQ-312-son, 07.09.2024 y.)

Bu qaror orqali avvalgi dastur doirasidagi moliyaviy mexanizmlar takomillashtirildi.

Asosiy mexanizmlar:

Garovsiz mikrokreditlar: Kamida bir yil mobaynida faoliyat yuritayotgan va ijobiy kredit tarixiga ega bo'lgan KXB subyektlariga barcha mikrokredit beruvchilar tomonidan 100 million so'mgacha garovsiz mikrokreditlar ajratish tartibi belgilandi.

Qayta moliyalashtirish tizimi: Mikrokredit beruvchilarning ushbu kreditlarini "Tadbirkorlikni rivojlantirish kompaniyasi" tomonidan hudud toifasidan kelib chiqqan holda imtiyozli stavkalarda qayta moliyalashtirish tizimi joriy etildi.

Prezident qarorlarining umumiy natijalari

Ushbu qarorlar va farmonlar KXB uchun nafaqat moliyaviy imkoniyatlarni yaratdi, balki quyidagi fundamental o'zgarishlarni ham ta'minladi:

Tizimli yondashuv: KXBni qo'llab-quvvatlash bo'yicha alohida tuzilmalar ("Biznesni rivojlantirish banki", "Tadbirkorlikni rivojlantirish kompaniyasi") tashkil etilib, uzluksiz va manzilli qo'llab-quvvatlash tizimi yaratildi.

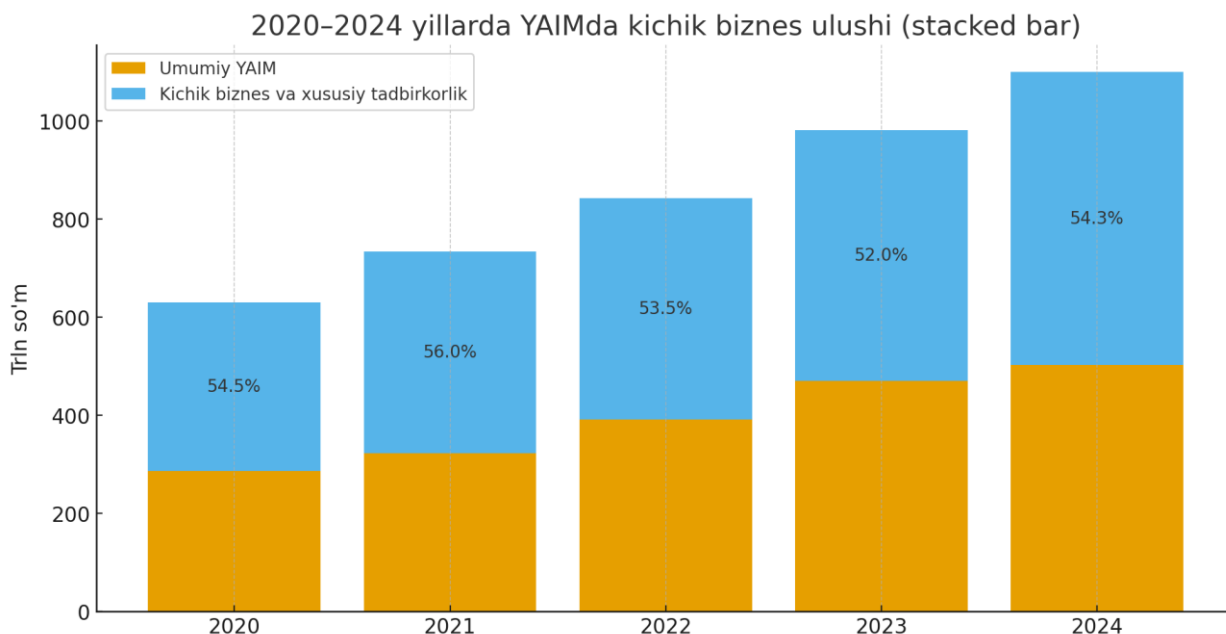
Kafolatli himoya: Ma'muriy yuklamalarga moratoriy e'lon qilinishi bilan tadbirkorlik faoliyatiga davlat aralashuvining kamayishi huquqiy jihatdan mustahkamlandi.

Sifatli o'sish: Kichik korxonalarning sonini emas, balki ularning YaIM, eksport va bandlikdagi ulushini oshirish orqali sifatli iqtisodiy o'sishga erishish maqsad qilib qo'yildi..

O'zbekiston respublikasi yalpi ichki mahsulotida kichik biznes va xususiy tadbirkorlarning ulushi.

Date: 1st November-2025

VII. Xulosa

O'zbekiston iqtisodiy o'sishining strategik maqsadi - barqarorlik, farovonlik va raqobatbardoshlikka erishishdir. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik ushbu maqsadga erishishda markaziy o'rin tutadi. Davlat tomonidan KXBni qo'llab-quvvatlash bo'yicha qabul qilinayotgan "Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida"gi Qonun kabi fundamental hujjatlar va Prezidentning maxsus farmonlari amalda institutsional islohotlar, moliyaviy ko'mak va ma'muriy yuklamani kamaytirish orqali ijobiy natijalar bermoqda.

Kelajakda KXBning rolini yanada oshirish uchun yiriklashuv mexanizmlarini optimallashtirish, innovatsion loyihalarni moliyalashtirish ko'lamini kengaytirish va ma'muriy to'siqlarni to'liq bartaraf etish bo'yicha sa'y-harakatlarni davom ettirish lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

I. O'zbekiston Respublikasining Qonunlari

O'zbekiston Respublikasining Qonuni (Yangi tahrir). "Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida".

Raqami: O'RQ-328-son (2012-yil 2-may).

O'zbekiston Respublikasining Qonuni. "Raqobat to'g'risida".

Raqami: O'RQ-319-son (2012-yil 6-iyun).

II. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmonlari va Qarorlari

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida".

Raqami: PF-4947-son (2017-yil 7-fevral).

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. "Kichik va o'rta biznesning iqtisodiyotdagi o'rnini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida".

Raqami: PF-50-son (2025-yil 19-mart).

Date: 1st November-2025

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Qarori. "Kichik biznesni rivojlantirishni moliyaviy va institutsional qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'risida".

Raqami: PQ-306-son (2023-yil 16-sentyabr).

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Qarori. "Aholini kichik va o'rta biznesga keng jalb qilishning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida".

Raqami: PQ-366-son (2023-yil 15-noyabr).

III. Statistika va Nazariy Manbalar

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi. O'zbekiston Respublikasida kichik tadbirkorlikning asosiy ko'rsatkichlari (2024-yil).

Elektron manba: rasmiy veb-sayt (Stat.uz ma'lumotlari asosida).

Iqtisodiy tahliliy manba. Karimov A., Alimov Sh. Kichik biznes va tadbirkorlik: Rivojlanish tendensiyalari va iqtisodiy mexanizmlar. Toshkent, 2024.

